

Г. Є. Павлова,

кандидат економічних наук наук, доцент,

директор навчально-наукового інституту економіки, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

G. E. Pavlova,

PhD, Associate Professor

director of the research institute of the economy, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University

AREAS OF INNOVATION SAVING TECHNOLOGIES IN AGRICULTURAL SECTOR

В даний час розроблений теоретико- методологічний базис інноваційної діяльності в аграрному секторі національної економіки, є певна правова основа для розвитку інноваційних процесів як на державному, так і на регіональному рівнях, визначені основні можливі механізми та інструменти впливу на дані процеси, певною мірою розставлені пріоритети їх регулювання. Проте слід визнати, що інноваційна активність аграрного сектору залишається на досить низькому рівні, слабка зв'язок між науковими, освітніми організаціями та сільськогосподарськими товаровиробниками, система трансферту і тиражування інновацій в аграрне виробництво працює неефективно. За нашим припущенням, причина ситуації, що склалася полягає в недосконалості організаційної структури галузевої інноваційної системи.

Запропоновано модель побудови інноваційної системи аграрного сектору національної економіки, учасниками якої є: державні органи управління аграрного сектору, розробники інновацій (НДІ та ВНЗ аграрного профілю,

малі науково-технічні підприємства, фізичні особи - індивідуальні розробники), підприємства АПК, ринок інноваційних продуктів. Незважаючи на наявність декількох варіантів організації інноваційної системи в АПК України поки жоден з них не зарекомендував себе ефективно на практиці. Проблеми просування інновацій до теперішнього часу залишаються багато в чому не вирішеними, а система управління інноваційними процесами в галузі остаточно не сформованою.

Now developed a theoretical and methodological basis of innovation in the agricultural sector of the national economy, there is some foundation for the development of innovative processes at both central and regional levels, the basic instruments and possible mechanisms of influence on these processes to some extent placed their priorities regulation. However, it should be recognized that the innovative activity of the agricultural sector is rather low, weak links between scientific, educational organizations and agricultural producers, the system transfers and replication of innovations in agricultural production is operated inefficiently. According to our assumption, the reason for this situation lies in the imperfections of the organizational structure of sectoral innovation system.

Model of the innovation system at different levels of the economy can not do without its members, structural elements within it, creating mechanisms for innovation and transfer in agricultural production.

The model building innovation system of the agricultural sector of the national economy, the participants are: public authorities agricultural sector developers innovation (research institutes and universities agrarian profile, small scientific and technological enterprises, individuals - individual developers), agribusiness market innovative products. Despite the presence of several variants of the innovation system in agriculture Ukraine until none of them has proved effective in practice. Problems promote innovation so far remained largely unresolved, and the system of management of innovation processes in not fully formed.

In the growing dynamics of the aging process innovation occurs faster than during their implementation in existing inertial system. The formalization of knowledge of basic science, which in itself is inert, too long and at best takes time effective life innovation. Teaching process is always longer innovative, education transfers are outdated knowledge that determines the low productivity and lack of competitiveness professionals. Formed human vacuum, while the man (human) is the basis for the formation of innovation, and hence sustainable society (organization). Thus, the use of already functioning structures in the innovation process significantly reduces the rate of transmission of knowledge and skills that require search of innovative solutions in building organizational innovation system.

Ключові слова: *Інноваційних ресурсозберігаючих технології, інноваційний розвиток, аграрний сектор, національна економіка, агрогосподарська підсистема.*

Keywords: *Innovative energy-saving technologies, innovative development, agriculture, national economy, ahrohospodarska subsystem.*

Вступ.

Аналіз сучасного стану аграрного сектору національної економіки в Україні виявляє суперечливу ситуацію: з одного боку, в останні роки сільськогосподарські галузі демонструють певну динаміку зростання і позитивні результати, відгукуючись на посиленій увагу і збільшується підтримку держави, а з іншого - залишаються невирішеними багато проблем, що стримують перехід аграрного сектору національної економіки до стійкого зростання на інноваційній основі. Проблеми ці виникли на тлі системного аграрного кризи, яка набрав величезну інерцію і продовжує розвиватися. Після закінчення тривалого періоду проведення аграрних та земельних реформ в Україні з великою часткою впевненості можна констатувати лише поодинокі позитивні досягнення, які стосуються створення багатокладного аграрного сектора, формування класу власників землі та організації її ринкового обороту. Разом з тим в даний час в аграрного сектору національної економіки нашої країни проявилось більше негативних наслідків проведених перетворень: зруйновані соціальна інфраструктура сільських територій та матеріально-технічна база сільськогосподарських товаровиробників.

Сформована ситуація є наслідком того, що ще на самому початку проведення ринкових реформ були істотно підірвані організаційно економічні основи нормального відтворювального процесу в аграрному секторі національної економіки. В результаті в другій половині 90-х рр. спостерігалось швидке зростання збитків, числа нерентабельних господарств, багато з яких в останні роки припинили своє існування. Це означає, що найважливіша підсистема аграрного сектору і категорія товаровиробників - сільськогосподарські підприємства - знаходиться в стані фінансового краху.

Аналіз останніх досліджень и публікацій.

Дослідженнями питань створення та функціонування інноваційної системи в аграрному секторі національної економіки займалися багато вітчизняні вчені. І.С. Санду зазначає, що по даному напрямку в українській агро економічній науці сформувався кілька аграрних наукових шкіл. П.А. Андрєєв, В.В. Лазовский розкрили закономірності розвитку інноваційних процесів у аграрному секторі, окремо розглянули питання функціонування технопарків, технополісів, інформаційно-консультаційних центрів [2].

І.Г. Ушачев, Е.С. Оглоблин, І.С. Санду і В.І. Нечаєв розробили концептуальні основи розвитку інноваційних процесів в аграрному секторі. Вони розглядають потенціал як фактор науково-технічного розвитку суспільства, виділяють в якості інноваційних формувань науково виробничі системи і науково-дослідні інститути [5]. В.М. Баутін і В.І. Костін розробили механізм створення і реалізації інтелектуальної власності як об'єктів інноваційного розвитку АПК і запропонували новий методологічний підхід до класифікації інновацій [1]. Е.Н. Крилатих і А.В. Петриков вперше ввели в якості окремого блоку інноваційного розвитку аграрного сектору національної економіки, інноваційний розвиток сільських територій [3]. В.В. Кузнєцов і Л.Н. Усенко займаються дослідженням регіональних особливостей інноваційного розвитку аграрного сектору національної економіки на прикладі галузевих інноваційних кластерів [7, 8,]. Таким чином, в даний час теоретично і методологічно опрацьовано багато питань забезпечення інноваційної діяльності в аграрного сектору національної економіки.

Постановка задачі.

Метою статті є аналіз дослідження інноваційного розвитку, як складової реформування управління аграрним сектором національної економіки.

Результати.

Результати останніх досліджень показують, що при формуванні інноваційної системи акцент слід робити на регіональний рівень. Це пов'язано з тим, що в регіоні можна більш чітко ідентифікувати задачу і направити відповідний ресурс. В рамках регіону можливе тісна взаємодія адміністрації, представників науки, бізнесу, які на постійній основі вирішують спільні завдання і створюють певний поступальний момент розвитку цієї системи. Найбільш інноваційним є малий і середній бізнес. Малий і середній бізнес - революційна підприємницька структура, яка розвивається на рівні регіону, отже, виходячи з конкретних умов території знаходження, більшою мірою відчуває вплив саме регіональної, а не державної політики. Своєрідність ґрунтово-кліматичних і історично сформованих умов ведення аграрного сектору визначає необхідність вдосконалення державного регулювання інноваційної діяльності саме на рівні регіону з метою її прискорення.

Спираючись на регіональний аспект, І.С. Санду виділяє основні напрямки регулювання інноваційного розвитку регіону. Як заходи прямого регулювання він пропонує: вдосконалення системи субсидій і дотацій; перегляд чинного порядку надання позик з інвестиційного фонду і субсидій; виділення в бухгалтерському обліку та статистичної звітності окремого обліку параметрів і результатів інноваційної діяльності; формування цільового фонду підтримки інновацій; стимулювання організацій, що успішно освоюють значущі для регіону інноваційні проекти. До напрямів непрямого регулювання автор відносить: модернізацію механізмів фінансування та податкової політики; державне страхування позик; створення фінансово-стійкої системи страхування коштів, що залучаються для інвестування інноваційних проектів; формування інноваційного страхового фонду. Особливу увагу, на думку І.С. Санду, для активізації інвестиційної діяльності аграрного сектору національної економіки необхідно приділити молодіжній політиці. Молодіжна політика у сфері інноваційного розвитку повинна передбачати: розвиток багаторівневої системи підготовки та перепідготовки кадрів для інноваційної сфери діяльності на базі регіонального інституту підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів і фахівців; вдосконалення навчально-методичного забезпечення з актуальних курсам з урахуванням кваліфікаційних вимог до професії спеціаліста (менеджера) інноваційної діяльності, у тому числі для венчурного підприємництва; включення до навчальних планів профільних вузів дисциплін, що стосуються інноваційної тематики; стимулювання наукової та інноваційної активності студентів, аспірантів, молодих вчених і спеціалістів; організацію системи конкурсного відбору та заохочення фахівців-інноваторів [9, 6].

В даний час розроблений теоретико-методологічний базис інноваційної діяльності в аграрному секторі національної економіки, є певна правова основа для розвитку інноваційних процесів як на державному, так і на регіональному рівнях, визначені основні можливі механізми та інструменти впливу на дані процеси, певною мірою розставлені пріоритети їх регулювання. Проте слід визнати, що інноваційна активність аграрного сектору залишається на досить низькому рівні, слабка зв'язок між науковими, освітніми організаціями та сільськогосподарськими товаровиробниками, система трансферту і тиражування інновацій в аграрне виробництво працює неефективно. За нашим припущенням, причина ситуації, що склалася полягає в недосконалості організаційної структури галузевої інноваційної системи.

Модель створення інноваційної системи на різних рівнях економіки не може обходитися без її учасників, структурних елементів, що входять в неї, механізмів створення інновацій та трансферту їх у сільськогосподарське виробництво.

Запропоновано модель побудови інноваційної системи аграрного сектору національної економіки, учасниками якої є: державні органи управління аграрного сектору, розробники інновацій (НДІ та ВНЗ аграрного профілю, малі науково-технічні підприємства, фізичні особи - індивідуальні розробники), підприємства АПК, ринок інноваційних продуктів. Незважаючи на наявність декількох варіантів організації інноваційної системи в АПК України поки жоден з них не зарекомендував себе ефективно на практиці. Проблеми просування інновацій до теперішнього часу залишаються багатоманітними, а система управління інноваційними процесами в галузі остаточно не сформованою.

В наростаючій динаміці процес старіння інновацій протікає швидше, ніж період їх впровадження в існуючій інерційній системі. Формалізація знань базовою наукою, яка сама по собі інертна, занадто тривала і в кращому випадку займає час ефективної життя інновацій. Навчальний процес завжди більше терміну інноваційне, освіта передає вже застарілі знання, що визначає низьку продуктивність праці та неконкурентоспроможність фахівців. Формується кадровий вакуум, в той час як людський (кадровий) служить фундаментом формування інноваційного, а значить, життєздатного суспільства (організації). Таким чином, використання вже функціонуючих структур в інноваційному процесі істотно знижує швидкість трансляції знань і умінь, що вимагає пошуку принципово нових рішень в організаційній побудові інноваційної системи.

По-четверте, у пропонуваніх моделях іноді не проглядається узгодженість дій між різними рівнями економіки: державним, регіональним, районним та місцевим. Іноді районний та муніципальний рівні взагалі не розглядаються в подібних моделях, що, на нашу думку, неприпустимо, оскільки виключаються найважливіші елементи інноваційної системи: на цих рівнях повинні бути організовані основні процеси з освоєння інновацій, отримання кінцевих результатів всієї інноваційної діяльності. Виняток муніципального рівня виводить з галузі дослідження широкий спектр чинників формального і неформального характеру, що впливають на результативність та ефективність інноваційної діяльності в аграрному секторі національної економіки.

Відсутність в полі зору розробників інноваційних систем неформальних факторів та інститутів можна віднести до п'ятого нестачі існуючих моделей. Успішність і результативність інноваційної діяльності багато в чому залежить від бажання підприємців і керівників впроваджувати інновації. Можна мати правильно організаційно вибудовану систему з усіма необхідними елементами і узгодженими взаємозв'язками, але якщо у людей між ними, зайнятих сільськогосподарським виробництвом, що не буде мотивів і бажання займатися нововведеннями, то система буде марною. Бажання це формується під впливом багатьох факторів, переважно не тільки від досвіду, кваліфікації та рівня освіти керівників і спеціалістів аграрних підприємств, але і від їх віку.

На основі узагальнення наявного досвіду і з урахуванням виявлених недоліків пропонуваніх моделей організаційної побудови галузевої інноваційної системи автором запропоновано нову концептуальну модель керуючої системи трансляції інновацій в аграрному секторі національної економіки.

Пропонується модель керуючої системи яка включає в себе наступні перевагами:

1. Вона передбачає залучення в інноваційні процеси всіх рівнів держави та економіки - від державного до місцевого. Взаємодія рівнів забезпечується не тільки функціональним розмежуванням і розподілом масштабів відповідальності, але і за рахунок послідовної алго-ритмування дій в рамках єдиної системи. При такому підході система буде ефективно функціонувати тільки в тому випадку, якщо будуть працювати всі рівні управління. Таким чином, принципово виключається можливість дисбалансу відповідальності: коли, наприклад, багато завдань перекладається на регіональний рівень, а інші «залишаються осторонь» від вирішуваних питань. При такому підході забезпечується єдність і цілісність системи при одночасній участі всіх рівнів управління аграрним сектором економіки країни.

2. Розроблена модель має сегментацію за стадіями прийняття управлінських рішень, що включає наступні етапи: 1) формулювання цілей і завдань; 2) спосіб реалізації цілей і завдань; 3) визначення кінцевих результатів; 4) формалізація результатів у правовому полі або у вигляді ціннісних установок неформального характеру.

Сучасна система державного управління аграрним сектором економіки іноді страждає неповнотою прийняття управлінських рішень, яка виражається у виникаючих протиріччях: ставляться цілі, але не оцінюються і не визначаються способи їх досягненнями, що не позначається чітко кінцевий результат, що часто призводить до ситуації значної розбіжності між цілями і результатами («хотіли як краще, а отримали як завжди»); іноді виникають протиріччя між завданнями і правовими умовами їх реалізації та тощо. Цілі і завдання, способи їх досягнення і формалізовані кінцеві результати повинні бути узгоджені між собою, що й припускає розроблена концептуальна модель.

3. Модель має замкнутий контур управління, що забезпечує стійкий зворотний зв'язок, реалізовану через неформальні громадські інститути, що відображають стан окремої людини і суспільства в цілому. Цілі і завдання держави щодо інноваційного розвитку аграрного сектора економіки повинні бути доведені в зрозумілій і доступній формі до кожної людини - жителя сільської місцевості. Головне завдання - зробити людей, які працюють у аграрному секторі, активними і зацікавленими учасниками інноваційного розвитку галузі. Недолік молодих кваліфікованих кадрів на селі вимагає рішення задачі припинення їх відтоку, а також залучення нових людей в галузь. Для цього держава повинна відслідковувати стан суспільства і його відношення до аграрного сектору, до сільської праці, до сільського способу життя. Більш того, в даний час потрібно активно на всіх рівнях і всіма способами формувати це відношення, створювати позитивний образ сільського жителя і трудівника, займатися не тільки професійною підготовкою кадрів для аграрного сектору, але і їх вихованням, що в даний час, напевно, навіть важливіше.

4. У змістовному аспекті ключовим елементом запропонованої моделі є регіональні модельні сільськогосподарські підприємства, які, на нашу думку, повинні виступати в якості еталонних, зразкових підприємств і грати роль основних творців і розповсюджувачів інновацій у аграрному секторі. Принципово

важливо, щоб інновації створювалися і проходили апробацію не в наукових установах та організаціях, а на базі таких модельних підприємств з активною участю науково освітнього співтовариства. Інновація, для того щоб вона була зрозумілою і тиражованою, повинна бути впроваджена і успішно використана на практиці, на підприємствах і в господарствах, типових для певних природно-кліматичних зон регіонів. Типові модельні підприємства повинні бути базою не тільки для прикладних наукових досліджень, створення та апробації інновацій, а й для професійної практичної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників та спеціалістів для аграрного сектору. Модельні підприємства повинні бути також базою для роботи інформаційно-консультаційних служб: консультування буде більш ефективним, якщо можна буде не тільки розповідати, але й на реальних прикладах показувати, як необхідно працювати і яких результатів домогтися.

Регіональні модельні аграрних підприємства повинні трансформувати інноваційні досягнення, нові технології, винаходи та інші новації в конкретні досяжні результати господарської діяльності, які можна представити на ринку освітніх та інформаційно-консультаційних послуг у вигляді практичних знань і умінь. Результати роботи модельних підприємств повинні бути формалізовані у вигляді нормативної бази продуктивності агрокліматичних зон регіону. Освоєння нормативів продуктивності іншими підприємствами повинно бути основною метою для районного рівня керуючої системи, досягнення якої можливо тільки за допомогою тиражування нормативного рівня в господарствах через ті ж типові модельні підприємства. У цьому випадку може бути забезпечено рентабельне функціонування більшості сільськогосподарських підприємств та створені умови для масового залучення в агробізнес малих підприємств і приватних господарств на основі їх взаємодії з великими підприємствами.

Таким чином, основним елементом запропонованої моделі керуючої системи трансляції інновацій в аграрному секторі економіки повинні стати регіональні модельні підприємства по агрокліматичних зон, в якості яких можуть виступити або знову організовані через пілотні проекти підприємства, або діючі господарства, які за виробничо-економічним, фінансовим та іншим параметрів можна віднести до модельних.

Формування в агрокліматичних зонах регіонів мережі модельних сільськогосподарських підприємств дозволить вирішити три важливі завдання: 1) максимально зблизити виробництво і споживання інновацій, що підвищить якість; інноваційних розробок та їх затребуваність за рахунок урахування місцевих умов і особливостей; 2) істотно збільшити швидкість просування і масового тиражування інноваційних досягнень в аграрному секторі; 3) підвищити якість науково-освітньої та інформаційно-консультаційної діяльності за рахунок реальної участі наукових та освітніх установ, інформаційно-консультаційних служб у всіх стадіях і на всіх рівнях інноваційних процесів.

Для реалізації запропонованої моделі на практиці необхідно виробити підходи до формування мережі регіональних модельних підприємств і до моделювання їх роботи. Прийшло на зміну стрункою колгоспно-радгоспної системи організації сільськогосподарського виробництва в радянський період різноманіття форм господарювання в аграрному секторі економіки в даний час ускладнює цю задачу. Між вченими ведуться суперечки про переваги та недоліки сільськогосподарських підприємств різних розмірів і організаційно-правових форм, які поки не привели до вироблення єдиних підходів і стандартів організації сільськогосподарської діяльності. Моделювання роботи сільськогосподарських підприємств, на думку автора, є одним з основних напрямків сучасної прикладної агроекономічної науки.

Однак очевидно, що сучасні технології аграрного виробництва, як правило, вимагають укрупнення розмірів аграрних підприємств. Цей процес йде кількома шляхами - укрупнення господарств за рахунок покупки сусідніх ділянок, додаткової оренди землі, проведення цілеспрямованої державної політики з ліквідації через смужжя, прискорений вихід на пенсію власників дрібних господарств та передача їх великим власникам. Характерно також і те, що в найбільш розвинених країнах Центральної Європи (Східна Німеччина, Чехія, Угорщина) в більшості випадків у процесі реформ великі господарства були роздроблені на більш дрібні.

Академік В.І. Назаренко у своїй роботі «Аграрна політика» наводить дані про зростання розмірів комерційних ферм під тиском економічних і технологічних факторів. У Канаді це зростання становить 5,5% на рік, у Бельгії - 6,3%, Данії - 5,8%, ФРН - 3,3%, Нідерландах - 5,9%, Франції - 4,4%, в цілому в Європейському союзі - 4,8%. Темпи зростання на рівні 5% в рік означають, що за 15 років середній розмір ферм подвоюється [4].

Великі аграрні підприємства склалися як єдиний відтворювальний комплекс, в якому є поділ праці, спеціалізація і раціональна організація виробництва, що дозволяє найбільш ефективно використовувати

земельні, трудові, матеріально-технічні та фінансові ресурси. Для обслуговування виробничих підрозділів у великих господарствах була сформована сфера обслуговуючих та допоміжних виробництв. Коли на початку 90-х рр. почали в примусовому порядку реорганізовувати ці господарства, то, крім втрат і збитків, це практично нічого не принесло. Однак знадобилося майже 10 років для того, щоб офіційні керівники галузі і держави стали говорити про те, що велике сільськогосподарське виробництво має перспективу розвитку.

Аналіз представлених угруповань дозволяє зробити висновок про певні переваги великого аграрного виробництва. Дослідження показали, що, незважаючи на складне фінансово-економічне становище сільськогосподарських підприємств, зниження обсягів виробництва продукції, колективні господарства аграрного сектору області зберегли виробничий потенціал і мають можливості підвищення ефективності функціонування в умовах ринкових відносин. Розміри сільськогосподарських галузей і підприємств не можуть безпосередньо визначати рівень ефективності виробництва. Однак великі сільськогосподарські підприємства мають більше можливостей для максимального використання свого виробничо-економічного потенціалу та адаптації його до природно-кліматичних і зовнішнім економічним умовам.

Наслідком цього є зростання врожайності культур і продуктивності тварин, підвищення продуктивності праці та раціональне використання ресурсів, зниження виробничих витрат і собівартості продукції. Таким чином, великі сільськогосподарські підприємства здатні забезпечити найбільш сприятливі умови господарювання та ефективність виробництва.

При очевидному впливі розмірів виробництва на ефективність в даний час складно вплинути на ситуацію, що склалася і регулювати розміри підприємств. Тим більше, в нашій країні і за кордоном є досвід успішного функціонування і дрібних сільськогосподарських підприємств, сімейних ферм та тощо. У сучасних умовах кризи і необхідності вирішення проблеми зайнятості населення взагалі недоцільно робити ставку тільки на високопродуктивні механізовані технології.

Очевидно, що оптимальним буде симбіоз великого, середнього і дрібного агробізнесу. Доцільно виділити за розмірами кілька типів сільськогосподарських підприємств і мати в агрокліматичних зонах кілька модельних підприємств різних розмірів.

При моделюванні роботи сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах основну увагу необхідно звернути не так на розміри підприємства, а на його внутрішнє середовище, внутрішній організаційно економічний механізм, оскільки не тільки розміри і зовнішні чинники впливають на ефективність ведення господарської діяльності.

Обстежувані господарства мають відмінності у виробничій структурі та розмірах галузей, в технологіях сільськогосподарського виробництва, в організації технологічних і допоміжних процесів, згідно з прийнятими технологіями використовують різні оборотні ресурси; швидше за все, ці підприємства мають різний персонал і різний рівень його кваліфікації. В цілому можна сказати, що виробництво на даних підприємствах по-різному організовано і по-різному управляється. Вони мають різні моделі організації виробництва та управління, різні моделі підприємств. Опитування керівників даних підприємств виявив ще й наступний фактор: в господарствах по-різному ставляться до планування як до функції управління. Лише у чотирьох з шести обстежених підприємств займаються плануванням виробничо-економічних показників своєї діяльності, в інших працюють без плановим багато в чому і пояснюється відсутність стійкості в показниках ефективності сільськогосподарського виробництва практично у всіх підприємств.

Висновки. Відсутність системного планування в управлінні аграрними підприємствами не дозволяє нормально управляти бізнес-процесами. Для ефективного управління сільськогосподарським бізнесом необхідно мати чіткі орієнтири і критерії оцінки роботи галузей і підрозділів господарства. При їх відсутності неможливий контроль. Лише наявність планів дозволяє керівникам і фахівцям чітко контролювати роботу підрозділу і підприємства в цілому. Ні планування - немає контролю. Дві найважливіші функції випадають з управлінського процесу, і ефективність всієї системи управління підприємством практично зводиться до нуля. У цій ситуації бізнесом не управляють, бізнес наданий самому собі, він «пливе за течією ринкової стихії», якщо можна так сказати. Така ситуація в аграрному бізнесі нашої країни спостерігається повсюдно. Аграрні підприємства «живуть одним роком», від урожаю до урожаю, постійно очікуючи допомоги і підтримки ззовні, як правило, від держави.

Таким чином, вивчення зовнішніх і внутрішніх факторів функціонування сільськогосподарських підприємств дозволяє зробити висновок про суттєвий вплив на ефективність сільськогосподарського бізнесу внутрішнього середовища підприємства. В окремі роки результативність роботи підприємств відрізнялася в

15 разів. На тлі практичної відсутності системної планової роботи на розглянутих підприємствах спостерігається дуже низька стійкість показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, що ще раз підтверджує необхідність планування та моделювання роботи сільськогосподарських підприємств.

Література.

1. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. - 182 с.
2. Про трансфер інновацій. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/bank-innovation/transfer-and-diffusion-of-innovations.html>
3. Бабков Г. А. Методика аграрно-экономических исследований / Г. А. Бабков // Кишинев : Штиинца, 1985. - 239 с.
4. Крылов, Э. И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятий / Э. И. Крылов, И. В. Журавкова. — М. : Финансы и статистика, 2001. - 384 с.
5. Миндрин, А. С. Рентные платежи за пользование природными ресурсами / А. С. Миндрин, В. В. Белов // ВНИИ экономики, труда и упр. в сел. хоз-ве. - М., 2002. - 140 с.,
6. Эффективность сельскохозяйственного производства : методические рекомендации. -М., 2005. - 156 с.
7. Рекомендації IV Міжнародного форуму «Трансфер технологій та інновацій». [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1072>
8. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія/[Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін.] – К.:ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
9. Курило Л. І. Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки [Текст] : монографія / Л. І. Курило. - К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. - 317 с.

References.

1. Lupenko, Yu.O. and Mesel'-Veseliak, V.Ya. (2012), Stratehichni napriamy rozvytku sil'skoho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture in Ukraine till 2020], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
2. Stel'maschuk, A. M. (2014), Pro Transfert innovatsij [On the Transfer of innovation], [Online], available at: <http://www.stelmaschuk.info/bank-innovation/transfer-and-diffusion-of-innovations.html> (Accessed 4 Jan 2014).
3. Babkov, G. A. (1985), Metodika agrarno-jekonomicheskikh issledovanij [Technique of the agro-economic research], Shtiinca, Kishinev, Moldova.
4. Krylov, Je. I. and Zhuravkova, I. V. (2001), Analiz jeffektivnosti investicionnoj i innovacionnoj dejatel'nosti predpriyatij [Analysis of the efficiency of investment and innovation in enterprises], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
5. Mindrin, A. S. and Belov, V. V. (2002), Rentnye platezhi za pol'zovanie prirodnyimi resursami [Rental payments for the use of natural resources], VNIJ jekonomiki, truda i upr. v sel. hoz-ve, Moscow, Russia.
6. VNIJESH (2005), Jeffektivnost' sel'skohozjajstvennogo proizvodstva : metodicheskie rekomendacii [Efficiency of agricultural production: guidelines], VNIJESH, Moscow, Russia.

7. State Agency on Science, Innovations and Informatization of Ukraine (2012), "Recommendation IV International Forum "Innovation and Technology Transfer"", available at: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1072> (Accessed 29 Dec 2013).

8. Sabluk, P.T. Shpykuliak, O.H. and Kurylo L.I. (2010), Innovatsijna diial'nist' v aharnij sferi: instytsional'nyj aspekt [Innovation activities in the agricultural sector: institutional aspects], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

9. Kurylo, L. I. (2012), Intelektual'nyj kapital v aharnij sferi ekonomiky [Intellectual capital in the agricultural sector of the economy], NNTs Instytut aharnoi ekonomiky, Kyiv, Ukraine.